

בחדר' תורתך

מענות וביאורים
בכתב"ד קודש
כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
לשאלות והערות המזכיר
הרה"ח ר' יהודה לייב גראנער
בתוספת פיענוח וביאורים

ב

ויקרא
במדבר
דברים

עריכה

הרב שמואל הכהן כהן שיחי' -
ראש כולל אברכים דנחלת הר חב"ד

הרב דוד אולידורט שיחי' -
שליח כ"ק אדמו"ר בחזרה

הת' אברהם אלעזר זילברשטרום שיחי'

ייעוץ והכוונה

הרב מנחם מענדל גרונור שיחי' -
משלוחי כ"ק אדמו"ר לארץ הקודש
ומראשי ישיבת תות"ל קרית גת

הרב מנחם מענדל הכהן כהן שיחי' -
ר"מ בישיבת תות"ל קרית גת

מנהל המערכת

ר' לוי יצחק שיחי' גרונור

סיוע בעריכה

הת' יצחק שארר שיחי'

תודה מיוחדת

הרב חיים שאול ברוק שיחי' -
מנהל ועד הנחות בלה"ק

978-965-7809-88-4

צילומי כתיביד'קודש נמסרו לנו
באדיבות מרת יהודית גרונור שתחי'
זוגתו של המזכיר הרב יהודה'ליב גרונור

יוצא לאור על ידי
לוי יצחק גרונור - מלכות הכתר
ת.ד. 1294 קרית מלאכי

תשפ"ד • 2023

נדפס בארץ הקודש
כל הזכויות שמורות למו"ל, לוי יצחק גרונור • בעריכת והפקת ספר זה הושקע ממון רב ויגיעה עצומה. עפ"י דין תורה
ולהבדיל עפ"י החוק הבינלאומי חל איסור מוחלט להעתיק כל תוכן מהספר ללא אישור מפורש בכתב מהמו"ל
להזמנות • 054.770.8745
לתגובות והערות • Malketer770@gmail.com

מבוא

כבר משזרחה שמשו של כ"ק אדמו"ר זי"ע בעלותו על כס הנשיאות, נתגלה כי פנים חדשות באו לכאן שעסק לא רק באמירת דא"ח כפי שנהגו הנשיאים שלפניו, אלא דיבר ברבים בכל חדרי התורה, בביאורי סוגיות ובחידושי הלכות, וגם בביאורי פרשת השבוע בדרך פשט, רמז דרוש וסוד. ומלבד עצם העיסוק בנושאים הללו, הרי אור חדש זרח בכל מכמני התורה בעצם הביאורים וסגנונם, בבקאות באורך רוחב ועומק ים התורה, בחיבור כל פרד"ס התורה כמקשה אחת זהב, ובנתיבים חדשים ומקוריים אשר סלל רבינו בדרך הלימוד, כידוע לכל לומדי תורת רבינו.

החל משנת תשכ"ה חשף רבינו את זרוע קדשו והחל לבאר מידי שבת בשבתו קטע מפירוש רש"י, תוך שהוא סולל דרך חדשה לגמרי בלימוד פשוטו של מקרא, דרך נפלאה בגאונותה ובפשטותה גם יחד.

פעמים רבות גילה רבינו את רצון קדשו שדברי התורה שהוא משמיע בהתוועדות, לא יישארו כנתינתם מסיני, אלא שיעיינו בהם, יעירו עליהם ויחדשו בהם. ואכן, כשבקובצי "הערות התמימים" נדפסו שאלות או הערות על ביאורי רבינו בהתוועדות, צהבו פניו של רבינו כששקיל וטרי בהערות אלו בהתוועדויות שלאחרי זה.

זכינו שרבים מביאוריו של רבינו שנאמרו בתחילה בכתוועדויות ואף שקלו וטרו אנ"ש בהם לאחר מכן, הגיה רבינו ונדפסו ב"ליקוטי שיחות". ואף גם אחר שנדפסו הליקוטי שיחות, שנה רבינו ושילש בקשתו שיהגו בספרים אלו ויעירו בהם, ואכן בעקבות כך גם נתווספו אי אלו הערות ושינויים בסדרת הלקו"ש במהלך השנים.

וכמעשהו בחוץ כך מעשהו בפנים. כשם שעורר רבינו ברבים את קהל עדת החסידים להגות בדברי תורתו, כך גם בחדרו פנימה, ביקש רבינו שוב ושוב מהמזכיר הרה"ח הריל"ג ע"ה שיעיר וישאל על הדברים הנאמרים בעל פה והנכתבים בדפוס, מבלי להתמהמה בזה.

בעקבות בקשת רבינו, ועל אף כל הטרדות בעבודתו כמזכיר שלקחו את כל זמנו ממש, פינה הריל"ג מזמנו כדי ללמוד ולהתעמק בדברי רבינו בתשומת לב, לפתוח את המקורות בדברי הראשונים והאחרונים לצלול לעומקם, להשוות את הדברים לביאורי רבינו במקומות אחרים, עד שפעם אחר פעם זכה למצוא איזו הערה, קושיא או ראייה לדברי רבינו.

בכל מוצאי שבת קודש בה התקיימה התוועדות, היה חוזר הריל"ג לביתו ולומד מחדש את כל הסוגיות אותם ליבן רבינו והמקורות אותם ציטט, עד לשעות הקטנות של הלילה, כדי שלא יראו פניו ריקם בבוקר המחרת, ויוכל להכנס לחדרו של רבינו כשבידו הערה, שאלה או הוספה בדברים שנאמרו, לנחת רוח רבינו.

ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא. זכה הריל"ג שרבינו השיב לו על הערותיו. אם בקצרה או באריכות, אם בכתב או בע"פ, בסגנון מיוחד כרב לתלמיד, ובכך גילה ביאורים וחידושים רבים בכל פרד"ס התורה "בחדריו", ביאורים אותם לא השמיע רבינו מעולם וכתבם רק כתשובה לשאלות המזכיר.

פעמים רבות, היו המענות עצמם כתובים בקיצור והם עצמם היו צריכים לביאור נוסף. המזכיר שב ושו"ט לפני רבינו על המענות שקיבל, ורבינו שב והסביר וביאר בארוכה וביתר פירוט את שכתב בקצירת האומר.

בתוך הדברים ובין השורות, סולל רבינו דרך בלימוד. מהי שאלה טובה, כיצד מדייקים בדברי רבותינו ובדברי חז"ל, מהו היחס הנכון לסגנון לשונו של רבינו בהתוועדות, מהי סברא פשוטה ומהי סברא "מבהילה", וכפי שיתברר ללומד לאורך סדרת ספרי "בחדרי תורתך".

הדים לשקלא וטריא זו שבין רבינו ובין הריל"ג אנו מוצאים גם בהתוועדות רבים, שכן פעמים רבות נחית רבינו לתרץ במהלך ההתוועדות את מה ששאלו על דבריו בהתוועדות קודמת, ומתוך הכתבים שלפנינו, מתגלה כי רבים מהשאלות הללו הם למעשה שאלות הריל"ג.

מלבד הגילוי החדש של עצם חידושי התורה בכתב יד רבינו, מתגלים בסדרה זו עוד פנינים רבים וחידושים רבים שלא שזפתם עין: חידושים ודיוקים שנאמרו בעת ההתוועדות ונרשמו בזכרון הריל"ג; תוספת ביאור והסברה בסוגיות בהם עסק רבינו, שהוגהו ונדפסו בלקוטי שיחות; ביאורים חדשים בחלקים מתוך פרש"י שלא דן בהם רבינו ברבים מעולם, ועוד.

(ראה במבוא לחלק א' הפניות לדוגמאות לכל הנ"ל מתוך הספר).

.

בעוד החלק הראשון של 'בחדרי תורתך' כולל את מענות רבינו הקשורות לחומשים בראשית שמות, חלק זה כולל את המענות השייכים לחומשים הבאים, ויקרא במדבר ודברים. ועוד חזון למועד לכרכים נוספים, על מועדי השנה ועל נושאים הלכתיים ועניינים בחסידות.

כרך זה כקודמו, מתחלק לשני שערים. שער כתבי יד קודש, ושער הפיענוחים.

שער כתבי היד כולל צילום איכותי וצבעוני מכל הגליונות המקוריים בהם שאלות המזכיר ותשובות כ"ק אדמו"ר זי"ע עליהם בכתב יד קודשו. בשולי העמוד ניסמן תחת כל גליון העמוד בו הוא מבואר באריכות בשער הפיענוחים.

שער הפיענוחים הוא פיענוח בדרך אפשר למענות רבינו.

כאמור, חלק גדול מהמענות כתובים בקיצור נמרץ, כשבמילים בודדות משיב רבינו על שאלה ארוכה ומורכבת, עד שלעיתים כולל המענה מראה מקום בלבד מבלי להבהיר מה כוונתו הק' בציינו למקור זה. לעיתים הדגיש רבינו תיבה או מחק תיבה מתוך דברי הריל"ג, ורק לאחר העיון נמצא שיש כאן תשובה לשאלה או ביאור חדש. מובן, כי עבודת העריכה דרשה לימוד חוזר ונשנה של השיחה עליה העיר הריל"ג, ולימוד הדק הייטב של מענות רבינו על ידי צוות העריכה, בכדי לעמוד בדיוק ככל האפשר על כוונת רבינו.

ועם זאת יש להבהיר, כי הביאורים שבספר אינם מתיימרים להקיף את כל רוחב ועומק דברי רבינו, כי אם רק לתת ללומד כיוון ודרך לפרש ולהבין את כוונת רבינו בדרך אפשר, בבחינת תן לחכם ויחכם עוד.

סדר כתיבת הפיענוחים היא כדלהלן: בתחילת כל עניין הובא הפסוק או הקטע בפרש"י עליו סובב השו"ט, ולאחריו ביאור רבינו שנאמר בהתוועדות או נדפס בלקו"ש עליו העיר הריל"ג, ולאחריו גוף הביאור - תוכן שאלת הריל"ג, דברי רבינו ככתבם, וביאורם בדרך אפשר.

בהערות שוליים הוספנו הרחבות המסתעפות ממענה רבינו, הכוללות הפניות למקומות בהם נידון העניין בלקו"ש, תוך השוואה ושימת לב לשינויים בין המקורות; חידושים העולים מתוך הצעת דברי הריל"ג שלא נדפסו בהנחות החוזרים; וכן הרחבה נוספת בעניינים שלא עלה בידינו לבאר כל צורכם בלשון רבינו.

.

יהי רצון שבזכות העיסוק בתורתו של כ"ק אדמו"ר זי"ע, נזכה בקרוב ממש לגאולה האמיתית והשלימה ומלכינו בראשינו, וישמיענו נפלאות מתורתו, תורה חדשה ממש, בקרוב ממש.

ערב יום הבהיר י"ד כסלו ה'תשפ"ד

תוכן

• פרשת ויקרא

וישמע את הקול / 84

ביאור החילוק בין פרש"י בפרשתנו לפירושו בתהילים

ונמצה דמו / 87

ביאור החילוק בעבודה מעין זריקת הדם בין עולת העוף לחטאת העוף

• פרשת צו

תמרוקין / 90

ביאור כוונת רש"י בפירושו "ומורק - לשון תמרוקי הנשים"

• פרשת שמיני

ונקדש בכבודי / 95

הראיה לפי פרש"י שהקטרת הקטורת דנדב ואביהוא היתה בקודש הקדשים

הוצאת נדב ואביהוא מן הקודש / 99

מי היה בגדר כהונה גדולה בחנוכת המשכן והטעם שמישאל ואלצפן נצטוו "שאו את אחיכם מאת פני הקודש" אליבא דפירש"י

קדשי שעה וקדשי דורות | א / 105

אם אכילת קדשי שעה חמורה מאכילת קדשי דורות - ע"ד הפשט וע"ד ההלכה

קדשי שעה וקדשי דורות | ב / 109

כיצד ידע אהרן את הלימוד "תורה אחת לכל החטאות" קודם שנאמר במפורש

טהרה ברגל / 113

איסור טומאה ברגל הוא בגלל קדושת יו"ט ולכן נוהג אף בזמן הזה אך לא בשבת ויוה"כ

זהו שאמרו / 121

— החילוק בין איסור מגע בנבלה לחיוב לטהר עצמו - ע"פ פרש"י עה"ת וע"פ הגמרא

• פרשת אהרי**לכבוד ולתפארת / 124**

— על אלו בגדים נאמר "לכבוד ולתפארת" ועל אלו נאמר שנלבשו לקיים מצוות המלך

• פרשת בהר**שבת תחילה / 127**

— הטעם שהפסוק מדבר אודות יום השבת ורק אחר כך אודות ששת ימי המלאכה

• פרשת בחוקתי**מופלא הסמוך לאיש / 130**

— דין מופלא הסמוך לאיש בנכרי

• פרשת במדבר**קבלת התורה במדבר / 134**

— על האדם להסיח דעתו מכל דאגה גשמית ולהתמסר לתורה כבנ"י בעת מתן תורה

מעלת בן עשרים / 140

— מהי השלימות בבן כ' שדווקא מגיל זה נמנו בנ"י ואם היו בהם בעלי מומין א

חילוקי דרגות בעם ישראל / 148

— האם שרי האלפים ושרי המאות היו שרים דווקא על בני שבטם

מספר בני ישראל / 151

— בירור שיטת רש"י עה"ת אם נשתנה מניין בנ"י מעת יצי"צ עד פרשת במדבר

בין שמיעה ללימוד / 157

— לכתחילה היו כל ישראל לומדים את כל התורה כולה מפי ה' אלא שלא זכו לכך

• פרשת נשא

מעלת פרשת נשא | א / 162

השבת הראשונה ששבתו בני ישראל בשלימות היא השבת שלאחרי מ"ת - כי מציאות השבת תלויה במניין בני ישראל המחוייבים במצוות שבת

מעלת פרשת נשא | ב / 168

מעלת השבת שנצטוו במתן תורה גדולה מהשבת עליה נצטוו במרה

נדבת הנשיאים | א / 171

עשיית המשכן הייתה באופן מצומצם ומדויק או ברחבות באופן של די והותר?

נדבת הנשיאים | ב / 176

מידת עמודי המשכן והחצר לפי פשוטו של מקרא

שלימות המשכן / 181

שלימות השראת השכינה במשכן נפעלה על ידי קרבנות הנשיאים

• פרשת בהעלותך

מי עשה את המנורה / 184

שוב הסתירה בין "מקשה תיעשה המנורה" - מאליה לבין "ויעש את המנורה"

ענווה והקפדה / 187

אין סתירה בין מידת הענווה למידת הכעס וההקפדה

• פרשת שלח

שלח לך / 191

שילוח המרגלים בעבודת כל אחד ואחד

• פרשת קרח

שמירת הלויים בשערי העזרה / 194

ביאור בדעת הרמב"ם מפני מה היו הלויים שומרים רק על חמישה שערי העזרה

מתנות כהונה / 198

— מטרת מתנות הכהונה היא לשלול ערעור על הכהונה משאר השבטים מכאן ולהבא

• פרשת הוקת

הכנעני זה עמלק / 203

— ההכרח בפשוטו של מקרא שלא שינה עמלק את לבושיו

כללי רש"י / 206

— מסתבר יותר לומר שרש"י לא נחית לתרץ סתירות מפסוקים שהתלמיד לא למד

• פרשת בלק

יראת מואב מבנ"י / 210

— כיצד ידע בלק שסיחון ועוג היו אמורים להגן על מואב וכיצד פירשו אנשי מואב את העובדה שעם ישראל סבב את גבולם ולא נלחם בהם

נתעלמה הלכה / 215

— מתי לימד משה את ההלכה ד"קנאים פוגעין בו" ולמי הספיק משה למוסרה

קנאים פוגעין בו / 221

— מעשה פנחס אינו משום קידוש ה' בלבד אלא דין מיוחד בפני עצמו

• פרשת פנחס

חטאו של צלפחד / 225

— חומרת חטא המקושש וגנות ישראל בזה, החילוק בין חטא המרגלים לחטא קרח

ריח ניהוח / 231

— לשיטת רש"י יש ב' פירושים למילים "ריח ניהוח" המשתנים לפי הכרח הפסוקים

עולת שבת בשבתו / 236

— מהיכן למדים את הדין "עבר זמנו בטל קרבנו" לגבי קרבנות שבת

• פרשת מטות

תוכן שם "מטות" / 239

הלימוד משם פרשת "מטות" ומקביעותה בסמיכות לחודש אב

חוקי נדרים / 243

הטעם לכך שדיני נדרים נחשבים לחוקים

• פרשת מסעי

על פי ה' / 246

ביאור ההבדל בין הלשון "כאשר ציווה ה'" לבין הלשון "על פי ה'"

מלחמת הכנעני / 251

שבחו של אהרון הנרמז במלחמת הכנעני

• פרשת דברים

שכרם של יהושע וכלב / 256

הטעם שבדבריו אודות שכר יהושע וכלב מסביר משה מדוע הוא לא נכנס לארץ

• פרשת עקב

מיתת אהרן ושבירת הלוחות / 261

על פי פשוטו של מקרא אין לאהרן קשר לשבירת הלוחות

כחדשים / 264

גם בן חמש למקרא יכול לחוש שדברי תורה הם 'חדשים'

• פרשת ראה

שמור זו משנה / 266

רש"י סומך על התלמיד שיעיין במקורות אליהם הוא מציין

חג הפסח וחג השבועות / 268

הקשר בין חג הפסח לחג השבועות על פי פשוטו של מקרא

• פרשת שופטים

קטרוג בשעת סכנה / 278

מדוע רש"י אינו מביא את הכלל ש"השטן מקטרג בשעת סכנה" לגבי חוזרי המלחמה

הירא ורך הלבב / 281

ביאור בפירוש רש"י ובמחלוקת התנאים מהו הירא ורך הלבב הנזכר כאן

• פרשת כי־תצא

תוכן איסור שעטנז / 287

הטעם שאיסור שעטנז אסור רק בתנאים מסויימים ולפעמים יש בו אף חיוב ומצווה

• פרשת כי־תבוא

י"א ארורים כנגד י"א שבטים / 291

יבאר כיצד כל "ארור" מכון כנגד שבט פרטי הזקוק לאזהרה מיוחדת זו

• פרשת האזינו

מינוי יהושע / 301

החידוש בכך שהעמיד משה ליהושע מתורגמן בחייו

• פרשת בראשית

ואברכה מברכיך / 308

מדוע מדגיש אדמו"ר הזקן שהברכה "ואברכה מברכיך" נאמרה לאברהם

• פרשת וירא

הגילוי דוירא (השלמה) / 311

היסוד לכך שהגילוי ד"וירא" הוא גילוי חדש הוא מדברי הצמח צדק

• פרשת שמות

נישוק ספר תורה / 313

כמה אופני חיבה המתבטאים בנשיקה

• פרשת בא

בריאה וחידוש / 317

עבודה של חידוש באה דווקא לאחרי עבודה שקדמה לה וראיה לכך מהמדרש

• פרשת יתרו

ממלכת כהנים / 320

פירוש תיבת כהנים בדרך כלל, והשינוי בפסוק "ממלכת כהנים" לפי שיטת רש"י

• פרשת תרומה

זהב המנורה / 324

משמעות תיבת פז ומדוע זהב המנורה אינו נקרא בשם זה

מפתחות

• מפתח כתיב־קודש

עקב	בהעלותך	ויקרא
מיתת אהרן ושבירת הלוחות 62 כחדשים 63	מי עשה את המנורה 45 ענווה והקפדה 46	וישמע את הקול 20 ונמצה דמו 21
ראה	שלח	צו
שמור זו משנה 64 חג הפסח וחג השבועות 66	שלח לך 47	תמרוקין 22
שופטים	קרח	שמיני
הירא ורך הלבב 65	שמירת הלויים בשערי העזרה 48 מתנות כהונה 49	ונקדש בכבודי 23 הוצאת נדב ואביהוא מן הקודש 24 קדשי שעה וקדשי דורות 25 טהרה ברגל / זהו שאמרו 27
כי־תצא	חוקת	אחרי
תוכן איסור שעטנז 67	הכנעני זה עמלק 50 כללי רש"י 51	לכבוד ולתפארת 28
כי־תבוא	בלק	בהר
י"א ארורים - י"א שבטים 68	יראת מואב מבני ישראל / נתעלמה ממנו הלכה / קנאים פוגעין בו 52	שבת תחילה 28
האזינו	פינחס	בחוקותי
מינוי יהושע 69	חטאו של צלפחד 53 ריח ניחוח 54	מופלא הסמוך לאיש 29 במדבר
בראשית	עולת שבת בשבתו 55	קבלת התורה במדבר 32 מעלת בן עשרים / חילוקי דרגות בעם ישראל 34 מספר בני ישראל 37 בין שמיעה ללימוד 38
ואברכה מברכיך 72	מטות	נשא
וירא	תוכן שם "מטות" 56 חוקי נדרים 56	מעלת פרשת נשא 39 נדבת הנשיאים 40 שלימות המשכן 44
הגילוי דוירא 73	מסעי	
שמות	על פי ה' / מלחמת הכנעני 57	
נישוק ספר תורה 74	דברים	
בא	שכרם של יהושע וכלב 61	
בריאה וחיידוש 75		
יתרו		
ממלכת כהנים 76		
תרומה		
זהב המנורה 77		

• מפתח שיחות קודש

לקוטי שיחות

חלק יז	חלק א
ויקרא ג' 87 • 89 / שמיני ב' 100	ויקהל 136
חלק יח	חלק ה
במדבר - ב' סיון 320 / קרח ד' 195 / מטות- מסעי 239	הוספות (עמוד 421) 131 / (עמוד 426) 308
חלק כ	חלק ו
לך-לך ב' 324	שמות א' 313 / הוספות (עמוד 413) 314
חלק כג	חלק ז
במדבר א' 151 / במדבר ב' 157 / בהעלותך א' 227 / קרח ב' 198	אחרי ב' 124
חלק כז	חלק ח
צו א' 90 / צו ב' 274 / שמיני ב' 105 • 110	חג השבועות 272 / נשא ג' 162 • 168 • 274 / חקת ב' 206 / בלק א' 210 / בלק ב' 221 / פנחס ב' 225 / מסעי א' 252 / הוספות (עמוד 236) 134
חלק כח	חלק ט
נשא ב' 171 • 176 / פנחס ב' 236 / מטות א' 130	שופטים ב' 278 • 281
חלק כט	חלק י
האזינו 302	וירא א' 311 / חיי-שרה ב' 131
חלק לב	חלק יא
ויקרא א' 233 / שמיני ב' 113 • 122	ויקהל ב' 186
חלק לד	חלק יב
תצא א' 287	הוספות (עמוד 246) 127
חלק לה	חלק יג
בהעלותך ב' 184	מטות א' 245

התוועדויות

תשל"ד	תשכ"ה
ש"פ האזינו 292	ש"פ שמות 313 / ש"פ בלק 210 • 215 • 221
תשל"ה	תשכ"ו
ש"פ שמיני 113 • 122 / ט"ז אייר 127	ש"פ במדבר 320 / ש"פ נשא 162 • 168
תשל"ו	תשכ"ז
ש"פ ויקרא 87 / ש"פ שמיני 90 • 100 / ש"פ במדבר 151 / ש"פ דברים-חזון 195	ש"פ קרח 199 / ש"פ חקת 199 / ש"פ מסעי 204 • 247 • 252
תשמ"א	תשכ"ח
ש"פ לך לך 324 / ש"פ דברים 257	ש"פ במדבר 157 / ש"פ נשא 84 / ש"פ בהעלותך 86 / ש"פ שלח 234 / ש"פ פנחס 225 • 234
תשמ"ב	תשכ"ט
ש"פ ויקהל-פקודי החודש 317 / ערב חג השבועות 187 / י"ב סיון 171 • 176 / ש"פ שלח 176 / ש"פ ראה 266	ש"פ וארא 314 / ש"פ שופטים 278 • 281
תשמ"ג	תשל"א
ש"פ האזינו 302	ש"פ וירא 311 / ש"פ אחרי 124 • 264 / ש"פ בהעלותך 184
תשמ"ד	תשל"ב
כ"א מנחם אב 130 / ר"ח אלול 287	ש"פ האזינו 302 / ש"פ שלח 192
תשמ"ה	תשל"ג
ש"פ שמיני 105 • 110	ש"פ משפטים 140 • 148 / ש"פ במדבר 134 / כ"ו סיון 191 / ש"פ פנחס 231 • 236
תשמ"ו	תשל"ד
ש"פ עקב 261	ש"פ אחרי 95 / ש"פ מטות-מסעי 239 • 243 / ש"פ ראה 268 / ש"פ תבוא 292
תשמ"ז	
ט"ו סיון 181	

כתבי יד קודש

חומש ויקרא

כהנצחה בשמה קרעו ויפא קול ה' קבא עת'קהדר קול ה'
טוכר איצ'יק, ונתבאר אפר העול כאן אינא לעמון זעיל הר סיני
ונתבאר ט' אפר טוכר איצ'יק אינא טיך אלמ'.

צא-צא-צא ט' אפר קמ'ט נצבר יך החילן קול ה' טוכר איצ'יק.
החוקרה קמ'ט'ס ונציאה קמ'ט' קמ'ט' סול'ק'ה-לביא קמ'ט' נ' הפס'יק'ים א'ט
לי ה' ח'צב זחלב א'ט-

אכארה קמ'ט' קול תמ'ט' ה' ליש סקול ה' קבא קול ה' טוכר
איצ'יק הייל העול צמ'ט', ואיצ'יק אפרס קול אול'ת וקפס'ון
זמ'ט' אפר אנצ'יק קא אלמ'.

אייק

הילי ע'ט ע'ט צ'רס
קמ'ט-ט' י'ט'ט', הייל
ק'ט'ט'.

וישמע את הקול

קפרש"ב ו'ניאו ויה"ו ונמצו צמו (א, טו)
והצמ נמצו צמ ו'ניאו, נמצו ת'בית "ו'ניאו" -
למ קוילת העוץ ישנה ענין הצוק וזיני צמי
איז אתה מאלפי היצוה זול מ'איז' ספק
צ'צמ אין יסוד המצמ.

ועצמ צונח
אזל נ'ת' החיובית
החיות
הצוק
הצוק
הצוק
הצוק

לכאורק קפרש"ב (ה, ט) ויה"ו והצמ
מזמ המצמ: בעולה חא האנין אט מצו
ובמצמ הצוק ומצמ אומצ בעוילן ומצמ
הינימ בית (הולק) ומצמ.
וכן היוו כמספ"ם פל.

ז"כ

ונמצה דמו

ענין גמ' (ד) ופירוש ש"י

בפרש"י ד"ם ומרק (צו ו, כא): לשון תמרוקי הנשים (אסתר ב, יב) -
נתבאר שלכן לא הביא רש"י תחילת הכתוב מרוקיהן: א שאז יחשבו שאופן ומרוק
בפ" צו הוא ע"ד הכתוב שם בשמן המור ובשמים, (ב) אם זה בחמין או בצונן, וכן
ומחלק הכתוב תמרוקי הנשים (א) בכל דבר, (ב) בצונן.
ולכאורה: הלשון תמרוקיהן נזכר בפעם הראשונה כמה פסוקים לפני הנ"ל (שם, ג):
ונחון תמרוקיהן, ופרש"י (שם): הן דברים המצחצחין כמו ומרוק וסוּטף שמן ערב
ומיני סמנים ובשמים המטהרין ומעדנים את הבשר,
עפי"ז: א) למה לא הביא רש"י בפ" צו הפסוק הכתוב לראשונה, ובפרש שבפירושו
שם מציין לפסוק שלנו.
ב) בפסוק תמרוקי הנשים אין פירוש רש"י, כי סומך על מה שפירש בפעם הא",
ומהי החועלת לציין לפסוק שמשם עוד לא יודעים הפירוש וצריכים לחפש במק"א.
ג) בפירושו תמרוקיהן מפרש מה הן הדברים שמן ערב ומיני סמנים ובשמים,
א"כ: (1) יחשבו שמירוק זהו ע"י דברים אלו, (2) באם תמרוקי הנשים דברים נוספים
- הי' לו לרש"י לפרטם.

ד) הלשון מירוק נכתב בתנ"ך עוד לפני מגלה אסתר והוא בירמי' (מו, ד): מרקו
הרמחים, ופרש"י: כמו ומרוק וסוּטף,
1) לפי הכלל - למה לא הביא רש"י פסוק זה.
2) הפסוק בירמי' שייך יותר לפרשתנו מכמו הפסוק במג"א, כי: בפרשתנו מדובר
ע"ד כלים, ועד"ז בירמי' מרקו הרמחים, משא"כ במג"א מדובר ע"ד בן אדם (בשר).
ה) הן בפרשתנו והן בירמי' אין רש"י מפרש פירוש המלה מרוק אלא מציין בפ" צו
למג"א ובירמי' לפ" צו, אבל במג"א מתחיל פירושו: הן דברים המצחצחין,
ולכאורה, עפ"י הכלל - בפעם הא" צריך לפרש יותר ולא לסמוך על פירושו לאחרי
זה, הרי בפ" צו הי' צריך להתחיל: דבר המצחצח כמו תמרוקי הנשים.
1) למה מציין בירמי' לפ" צו מכיון ששם אינו מפרש החיבה ומציין למג"א, הרי גם
בירמי' הי' יכול אפשר לקן למג"א.

לייבל

דא"ג: במג"א נכפל ונשלש התיבות: אל מדינה ומדינה ככתבה ואל עם ועם כלשוננו,
א, כב; ג, יב; ח, ט.
ולפלא אשר רש"י מחכה עד פעם השלישי לפרש פירוש התיבות ככתבה, כלשוננו, ולמה
לא פירוש זה בפעם הא".
חיבת פתשגן נשלש ג"כ: ג, יד - ופרש"י: לשון ארמי ספור הכתב; ד, ח - אין פרש"י;
ה, יג - ופרש"י: אגרת מפורש.

תמרוקין

פיענוחים וביאורים

חומש ויקרא

וישמע את הקול

פרשת ויקרא • א, א
ביאור החילוק בין פרש"י
בפרשתנו לפירושו בתהילים

• צילום הכתי"ק נדפס בעמוד 20 •

ויקרא אל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר.

מֵאֵהָל מוֹעֵד – מלמד שהיה הקול נפסק, ולא היה יולא חוץ לאהל. יכול מפני שהקול נמוך, תלמוד לומר: את הקול. מהו הקול? הוא הקול המתפרש צמזמים: קול צמח, קול צהדר, קול שוצר ארויס. אם כן למה נאמר מאהל מועד? מלמד שהיה הקול נפסק.

לכאורה צריך ביאור מדוע לא מפרש רש"י שהקול כאן הוא הקול דמתן תורה¹?

ומבאר רבינו² שכוונת הפסוק כאן היא להדגיש את חיבתם של עם ישראל, וכיצד היה הקב"ה מדבר איתם על ידי הנביאים שבכל דור ודור, ב"קריאה לשון חיבה".

ולכן אין לפרש שהקב"ה דיבר איתם באותו קול שדיבר עם משה בהר סיני, שהרי את הקול של מעמד הר סיני לא יכלו בני ישראל לשמוע עד שנרתעו לאחוריהם וביקשו ממשה "דבר אתה איתנו ונשמעה ואל ידבר ה' איתנו פן נמות"³.

ולכן פירש רש"י שהקול הוא הקול שעליו מדובר בתהילים, שהוא למטה מהקול של הר סיני. אמנם, אף שקול זה הוא למטה מהקול דמתן תורה (כנ"ל), בכל זאת גם הוא קול חזק, ולכן ממשיך רש"י

1. כפי שאכן מפרש לקמן בפרשת נשא (ז, פט). החילוק בין דברי רש"י שם לדבריו כאן נתבאר בארוכה בשיחה שבהערה הבאה ואכ"מ. 2. בשיחת ש"פ נשא תשכ"ח, תורת מנחם התוועדיות חנ"ג ע' 92 ואילך. 3. יתרו כ, טר"ט ובפרש"י שם.

ומביא מתהילים "קול ה' בכוח", ללמד שקול זה יש בו כוח וגבורה וממילא מובן שאיננו נמוך.

וממשיך רש"י "קול ה' בהדר", שהדר משמעותו יופי, והיינו שהיה בקול הזה גם נעימות שמלמדת על חיבתן של ישראל.

וכדי להוכיח שבתהילים אינו מדבר על הקול של מתן תורה מוסיף רש"י לצטט את המשך הפסוק "קול ה' שובר ארזים", ובמתן תורה לא היתה שבירת עצים ויערות.

אמנם מפסוק זה לבד אין הוכחה גמורה שהיה זה קול חזק, כי יש ביכולתו של הקב"ה לחולל נס שגם קול חלש ישבר יערות, ולכן הוזקק רש"י לצטט גם את תחילת הפסוק "קול ה' בכוח".

ובזה יובן מדוע משנה רש"י מלשון התורה כהנים בפרשת ויקרא. שבתורה כהנים נעתקו מתהילים רק התיבות "קול ה' שובר ארזים" כראיה שמדובר בקול חזק ולא נמוך, אך רש"י מדייק להביא דווקא את שלושת ה"קולות" הנ"ל, כי כוונת רש"י היא להוכיח שהיה זה קול חזק ונעים, אף שלא היה זה הקול דמתן תורה, וכפי שנתבאר לעיל.

הגירסא בתורת כהנים

והנה על מה שאמר רבינו שבתורה כהנים מצוטט רק הפסוק "קול ה' שובר ארזים" ותו לא, העיר הר"ל ג' שבתורה כהנים דפוס וניציאה בסוף דפוס שולזינגער הגירסא שונה, ששם מצוטט מתהילים הפסוקים המדברים במעלת קול זה, גם הפסוק "קול ה' חוצב להבות אש".

רבינו הדגיש את המילים "מביא התורה כהנים" "וגם קול ה' חוצב להבות אש", וכתב:

ת"ח על ההערה

לכאורה כוונת רבינו שלפי גירסה זו מובן עוד יותר מדוע רש"י שינה ולא העתיק את כל הפסוקים כבתורה כהנים, משום שהפסוק "חוצב להבות אש" הוא מיותר ואין בו צורך להוכחה, ומה גם שמצינו דוגמתו במתן תורה, והרי כוונת רש"י היא לשלול את הפירוש שמדובר כאן על הקול של מתן תורה.^א

א • להעיר שבשיחות קודש (עמוד 212) אכן מובאת הגירסא כפי שציטט הר"ל ג' מהתוועדות, אמנם בתו"מ (שם) הובאה הגירסא כפי שהביא הר"ל ג' בהערותו.

פירוש רש"י בתהילים

והנה על מה שביאר רבינו שהסיבה שציטט רש"י את הפסוקים מספר תהילים היא כדי לשלול את הפירוש שמדובר בפרשת ויקרא על הקול של מתן תורה, הקשה הריל"ג שרש"י עצמו בפירושו לתהילים מפרש שהפסוקים עוסקים בקול של מתן תורה.

על התיבות "קול ה' בכוח" פירש רש"י "בשעת מתן תורה", ועל הפסוק "קול ה' שובר ארזים" פירש רש"י שתיבת ארזים מרמזת על מלכי האומות, ש"בשעת מתן תורה: מי כל בשר וגו' ויחי, אתה שמעת וחיית, ואומות העולם שומעים ומתים".

ואיך יתכן לומר שכוונת רש"י כאן בהעתיקו את הפסוקים בתהילים היא להוכיח שאין מדובר כאן על הקול של מתן תורה?

ועל זה השיב רבינו:

הרי שם מפרש בכח - של ישראל, היינו קול נמוך.

כלומר, המעייין בפירושי רש"י הללו, יראה שבפירושו על התורה הוא מפרש את פסוקי התהילים באופן אחד, ואילו בפירושו על תהילים הוא מפרש אותם באופן אחר.

זה לשון רש"י שם: "קול ה' בכח - בשעת מתן תורה צמצם את קולו לפי כוחם של ישראל", היינו שתיבת "בכוח" משמעה בכוחן של ישראל ולא בכוח חזק של הקב"ה, והיינו שהקול לא היה חזק כי אם נמוך.

ואילו בפירוש רש"י על התורה כוונת רש"י להוכיח (כנ"ל) שהקול היה חזק ובעל כוח ולא קול נמוך, ואם כן ברור שהוא מפרש ש"בכוח" היינו בכוחו של הקב"ה, ולפירוש זה אינו מדבר במ"ת.

ואם כן הרי אלו שני אופנים שונים בביאור הפסוקים.³

ב • להעיר שבהתוועדות שלאחרי זה (ש"פ בהעלותך תשכ"ח), הזכיר רבינו שנשאל שאלה זו, וביאר כפי שמבואר בפנים, והוסיף לבאר גם את טעם השינוי בין פרש"י בפרשת ויקרא לבין פירושו על תהילים, עיי"ש. [נדפס בתו"מ שם ע' 99 ואילך בחצע"ד].

ונמצה דמו

פרשת ויקרא • א, טו
ביאור החילוק בעבודה מעין זריקת
הדם בין עולת העוף לחטאת העוף

• צילום הכתי"ק נדפס בעמוד 21 •

וְאִם מִן־הָעוֹף עֲלָה קָרְבָּנוֹ לָהּ/ וְהִקְרִיב מִן־הַתְּרִים אוֹ מִן־בְּנֵי הַיּוֹנָה
אֶת־קָרְבָּנוֹ. וְהִקְרִיבוּ הַכֹּהֵן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וּמָלַק אֶת־רֵאשׁוֹ וְהִקְטִיר
הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה דָמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ.

ונמצה דמו – לשון מין אפיס, כי אפיס המן, כונס צית השחיטה על קיר המזבח,
והדם מתמלך ויורד.

בפסוקים אלו שבריש פרשת ויקרא מפורטים דיני קרבן עולה,
בתחילה עולה מן הבהמה ואחר כך עולת העוף.

והנה, מלימוד הפסוקים בפשטות מתעוררת תמיהה, דבקרבן עולה
מן הבהמה מצינו ג' סוגי עבודות: שחיטה, זריקת הדם על המזבח,
והקטרה. אבל בקרבן עולת העוף מצינו רק שתי עבודות, שחיטה
והקטרה (שהמליקה של העוף היא שחיטתו), ולמה לא מצינו בעולת
העוף עבודה שהיא בדוגמת עבודת זריקת הדם על המזבח כמו
בקרבן עולת בהמה? ואף שישנם דינים שונים שבהם חלוקים עולת
בהמה ועולת העוף, מכל מקום מסתבר שבעבודות העיקריות שני
סוגי קרבן העולה יהיו דומים זה לזה.

ומבאר רבינו¹, שכוונת רש"י כאן היא לתרץ עניין זה. שמפשטות
לשון הפסוק "והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר

א • "בנוגע לקבלה (והולכה) - י"ל, שס"ל לרש"י, שע"פ פשט"מ היא רק הכנה וחלק מענין הזריקה.
וכ"מ ממפרשים שנשמנו שם בהע' 18" (לשון הערה 16 בלקו"ש שם).

1 בשיחת ש"פ ויקרא תשל"ו, נדפסה בלקוטי שיחות חלק י"ז ויקרא ג'.

המזבחה ונמצה דמו על קיר המזבח", "נמצה" לשון נפעל, מאליו וממילא, משמע שמיצוי אדם אינו חלק מעבודת הכהן.

ולכן מפרש רש"י "ונמצה דמו ... כובש בית השחיטה על קיר המזבח והדם מתמצה ויורד", שכוונתו בזה לבאר שגם כאן דרושה פעולה מיוחדת של הכהן כדי שיהיה דם העולה מתמצא על המזבח, ואם כן נמצא ש"ונמצה דמו" שבעולת העוף הוא דוגמת עבודת הזאת הדם שבעולת בהמה.

ועפ"ז מבאר רבינו את תחילת דברי רש"י, שמביא כמה מקורות לפירוש תיבת "ונמצה", ובסדר זה דווקא, ואכמ"ל.

החילוק בין עולה לחטאת

והנה על מה שמבאר רבינו שמיצוי הדם הוא בדוגמת זריקת הדם, הקשה הריל"ג דלכאורה בפרש"י לקמן משמע להפך.

על הפסוק² "והזה מדם החטאת" שנאמר לגבי חטאת העוף, פירש רש"י "בעולה לא הטעין אלא מצוי, ובחטאת הזאה ומצוי אוחו בעורף ומתיז והדם ניתז והולך למזבח". ועל דרך זה מצינו ברשב"ם שכתב בפירוש "אבל עולת העוף אין בו הזייה".

ואם כן לכאורה מפורש בפרש"י שבעולת העוף אין את עבודת הזאת הדם, דלא כביאור רבינו.

ועל כך השיב רבינו:

ועפ"ז **דוקא** מובנת האריכות המיותרת לכאורה **לגמרי** [אוחו בעורף ומתיז והדם ניתז והולך למזבח]

כלומר, שמדקדוק לשון רש"י זה הנה לא רק שאין סתירה לדברי רבינו אלא אדרבה משם ראה לדברי רבינו.

שהרי חזינן שרש"י מאריך הרבה בלשונו בביאור החילוק בין חטאת העוף לעולת העוף, שבמקום לקצר ולכתוב "בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי"

2. ויקרא ה, ט.

וכיוצא בזה, האריך רש"י והוסיף לבאר גם את צורת ההזאה בחטאת "אוחז בעורף ומתיז והדם ניתז והולך למזבח", ולכאורה תמוה מה עניינה של אריכות זו².

אך לפי ביאור רבינו, שלשיטת רש"י גם בעולת העוף ישנה ענין הזאה בכך שהכהן ממצה את הדם, מובנת האריכות בדברי רש"י. כי באמת עניין זריקת הדם ישנה בין בעולת העוף ובין בחטאת העוף, וההבדל ביניהם הוא רק באופן פעולת ההזיה, שבעולת העוף הכהן רק ממצה את הדם, והדם יורד על המזבח מאליו, ואילו בחטאת העוף נדרשת פעולת נוספת להתיז הדם על המזבח³.

ב • להמתיק את דיוק זה, נביא כאן ממה שדייק רבינו עוד בפרש"י דידן דהנה רש"י כאן מוסיף בסוף פירושו את תיבת "מתמצא ויורד". והקשה רבינו, דלכאורה קשה מה נוגע כאן אם הדם "יורד" או 'עולה', ומה משמיענו רש"י בזה, הרי זהו טבע העולם שכל המשקין יורדים מלמעלה למטה. וביותר קשה, שהרי מקורו של רש"י הוא בגמרא ובתורת כהנים, ושם ליתא תיבת "ויורד". וביאר רבינו, שכוונת רש"י כאן היא ללמד שמיצוי הדם בעולת העוף היא העבודה הדומה לזריקת הדם בעולת בהמה, מובנת היטב הוספת והדגשת רש"י בתיבת "ויורד". כי אחד מאופני זריקת הדם היא שפיכת דמו על יסוד המזבח, מלמעלה למטה, ומכיוון שגם במיצוי הדם שבעולת העוף הדם היה "מתמצא ויורד", הנה בזה דומה מיצוי הדם לזריקת הדם. (עניין זה לא נדפס בליקוט, ומופיע בהנחה שבשיחות קודש ה'תשל"ז ח"א ע' 87).

חזינן מהא, שפירוש רש"י מדויק ביותר, אף בתיבה אחת, ואם כן כל שכן שלא יאריך רש"י באריכות מיותרת.

ג • להעיר שהערה 18 בלקו"ש שם מבאר רבינו תמיה זו באופן אחר, וז"ל: "בפרש"י פרשתנו (ה), ט) "בעולה לא הטעין אלא מצוי ובחטאת הזאה ומצוי אוחז בעורף כו". אבל אין הכוונה שבעולה אין כלל הענין של זריקת הדם, כ"א שבחטאת הוצרכו להיות ב' פעולות. אבל גם מצוי דעולה תוכנו ענין הזריקה. וכדמוכח מפרש"י זה גופא דמשווה הזאה ומצוי זל"ז. ובפרש"י מעילה (ט, א במשנה ד"ה מיצה) "דמיצוי עולת העוף במקום זריקה דבהמה והזאה בחטאת העוף כו". וראה דעת זקנים בעה"ת, חזקוני ופענח רזא - עה"פ. ועוד". עכ"ל.

ודברי תורה עשירים במקום אחד וכו', דבהערה זו מבאר רבינו מהו החילוק בין עולת העוף לחטאת העוף, שבעולה נדרשת רק פעולת מיצוי הדם שבעולת העוף, ואילו בחטאת העוף להיות ב' פעולות, מיצוי זריקה. ואילו במענה שלפנינו מוסיף ומבאר שמדברי רש"י אלו נמצא סיוע לדבריו, שדוקא עפ"י מובנת האריכות המיותרת לכאורה לגמרי בפירוש רש"י.

תמרוקין

פרשת צו • ו, כא
ביאור כוונת רש"י בפירושו
"ומרוק - לשון תמרוקי הנשים"

צילום הכתיב נדפס בעמוד 22

וְכָלִי חָרַשׁ אֲשֶׁר תִּבְשַׁל בּוֹ יִשָּׁבֵר וְאִם בְּכָלִי נִחַשְׁתָּ בְּשִׁלָּה וּמְרוֹק
וְשִׁטְףָּ בְּמַיִם.

ומרק - לשון תמרוקי הנשים, אישקורמני"ט בלע"ו.

והנה, דברי רש"י "ומרוק - לשון תמרוקי הנשים" הוא ציטוט ממגילת אסתר, שם נאמר¹ "ובהגיע תור נערה ונערה לבוא אל המלך אחשוורוש מקץ היות לה כדת הנשים שנים עשר חודש כי כן ימלאו ימי מרוקיהן, ששה חדשים בשמן המור וששה חדשים בבשמים ובתמרוקי הנשים".

ומהנאמר במגילת אסתר מתבארת המשמעות דתיבת "מרוק". וקשה, מדוע ציטט רש"י את התיבות "תמרוקי הנשים" שבסוף הפסוק, ולא הביא מתחילת הכתוב בו נאמר "כי כן ימלא ימי מרוקיהן"?

ומבאר רבינו², דאם היה רש"י מעתיק את תחילת הפסוק "ימי מרוקיהן", היה מקום לטעות ולומר שהפסוק "ומרק ושטף במים" כוונתו היא שצריך לשטוף הכלי בסממני רחיצה דווקא, ולא די במים בלבד, ולכן מעתיק רש"י את התיבות "ובתמרוקי הנשים", כדי להשמיענו שלשון "מירוק" אינו דווקא בסממנים אלא גם שטיפה במים צוננים נקראת בשם מירוק.

1 אסתר ב, יב. 2 שיחת ש"פ שמיני תשל"ו, וראה לקו"ש חכ"ז צו א' הערה 30.

והדיוק בזה הוא כפול, שבשטיפת כלי הנחושת שבפסוק דידן לא רק שאין צורך בסממנים, אלא אפילו אין צורך במים רותחין, אלא די בשטיפה בצוננים בלבד.

ההוכחה מתמרוקי הנשים

על דברי רבינו אלו העיר הריל"ג, ש"תמרוקים" נזכרו במגילת אסתר כמה פסוקים לפני הפסוק המובא בפרש"י, וכך נאמר שם³ "ויפקד המלך פקידים וכו' ונתון תמרוקיהן". ופרש"י שם: "תמרוקיהן - הן הדברים המצחצחין כמו ומורק ושוטף, שמן ערב ומיני בשמים המטהרין ומעדנים את הבשר".

ועפ"ז יש לתמוה כמה תמיהות: א. קשה, למה לא הביא רש"י את הפסוק "ונתון תמרוקיהן" הכתוב בפעם הראשונה, ובפרט שבפירושו שם מציין לפסוק דידן.

ב. יש לחזק הקושיא, דהנה במגילת אסתר על הפסוק "תמרוקי הנשים" (שהובא ברש"י כאן) אין מפרש רש"י כלום (והטעם לכך בפשטות הוא כי רש"י סומך על מה שפירש בפעם הראשונה שהובאה תיבה זו בכתוב). ואם כן, בוודאי מן הראוי הוא, שיביא רש"י את הכתוב "ונתון תמרוקיהן" שפירשו רש"י במקומו, ולא להביא את הכתוב "תמרוקי הנשים" שלא פירשו רש"י במקומו, דלכאורה מהי התועלת לציין לפסוק נוסף, שהוא עצמו לא נתפרש בהדיא.

ג. עוד קשה, דהנה על הכתוב "ונתון תמרוקיהן" מפרש רש"י "הן דברים המצחצחין שמן ערב ומיני סמנים ובשמים", א"כ מכאן קושיא על הנאמר שרש"י בא ללמד שמורק היינו במים, והרי מפירש"י שם נראה שמירוק שע"י "תמרוקיהן" הוא באמצעות "שמן ערב" וכו', ולא רק ע"י מים [ולאידך באם תמרוקי הנשים כוללים גם מים צוננים - הי' לו לרש"י במגילת אסתר להזכיר זאת בדבריו].

והנה מלבד הקושיות ממגילת אסתר, יש לתמוה עוד, דהנה הלשון "מירוק" כתוב בתנ"ך עוד לפני מגילת אסתר, בירמיה⁴ כתיב "מרקו הרמחים", ופרש"י שם: "כמו ומורק ושוטף".

ועפ"ז יש לתמוה:

א. מדוע לא הביא רש"י כאן את הפסוק בירמיה, שהוא קודם למגילת אסתר, כדרכו של רש"י להביא את הפסוק המוקדם יותר בנ"ך.

3 שם ג. 4 מו, ד.